'GENT D'ARA'

E. Coca
Vallmajor

Comedia en dos actes

Eduard Coca y Vallmajor

GENT D'ARA

Comedia en dos actes

DE TOTS COLORS

Teyá 20-12-08.

GENT D'ARA

Juan Lladó Coll.

PERSONATGES

EL SENYOR FRANCISCO RIMBAU.—Home d'uns cinquanta anys. Serio y autoritari. Vesteix molt modestament y a la antiga.

LA SENYORA ROSA. — Esposa del senyor Rimbau. Dòna d'uns quaranta cinch anys, ben conservada y molt sensata. Vesteix ab molta modestia.

DONYA MERCEDES.—Senyora *sabia*, molt desenvolta. Té uns trenta cinch anys, y vesteix bé. Porta *impertinentes*.

SENYOR JOSEPH.—Marit de la sabia. Tipo tranquil, calmós y burleta. Quaranta anys. Vesteix de *senyor*.

DON IGNASI.—Un tonto presumit. Té seixanta anys. Posat d' home venerable, cabell y bigoti blanchs, un xich calvo, en fi, aspecte de sabi.

JOANET.—Dinou anys. Aixerit y elegant. Es fill del senyor Rimbau.

LLUIS.—Dinou anys. Amich íntim de Joanet, y, com ell, trempat y elegant.

ANTONIA.—Criadeta de dos duros.

ACTE PRIMER

Aquesta comedia va estrenarse al Teatre Novetats, per la «Nova Empresa de Teatre Català», baix la direcció de l'Adrià Gual, la nit del 18 de Novembre de 1908, baix el següent repartiment:

El senyor Francisco Rimbau, senyor Lapera; *La senyora Rosa*, senyoreta Masriera; *donya Mercedes*, senyoreta Fremont; *El senyor Joseph*, senyor Puiggarí; *don Ignasi*, senyor Vilallonga; *Joanet*, senyor Gimbernato; *Lluis*, senyor Bley; *Antonia*, senyora Roura.

Casa antiga d'un carrer de l' interior de Barcelona. Portes laterals y fondo. Epoca actual. Mobles vulgars. Sofà, sillons, cadires, taula de centre, cortinatges y en les parets cromos de *Donya Juana la Loca* o cosa per l'istil. Tot molt endressat y en ordre. Es entrada d'estiu. Es nit. Dreta y esquerra del apuntador.

ESCENA I

SRA. ROSA *y* SR. RIMBAU

(*La primera asseguda en una cadira davant d' un vetllador, repassant mitjes, y'l segón passejantse agitat*)

RIMBAU

Ja feya temps que ho veya jo. Per això no m'ha vingut de nou. Bé prou que t'ho havía dit: aquest xicot va per mal camí, acabarà malament... y mira: ja ho has vist. (*Pausa. La Rosa ab la vista fixa en terra mou el cap com assentint*) Y lo que'm dol més es que tota la culpa la tens tu!

ROSA (*extranyada*)

Jo?

RIMBAU

Si, tu, tu! Si quan el noy va sapiguer de lletra y un xich de comptes m'haguessis ajudat a inclinarlo al taulell avuy acanaría més be que jo. Però vas empenyarte en que fos sabi... y aquí ho tens: ara ja no'n té prou ab el batxillerat; vol ser «artitectu».

ROSA (*humil*)

Què t'hi diré, Francisco?

RIMBAU

Què m'hi diràs? Y què m'has de dir! Que

tu ho has fet ab bona intenció, però que per ser massa mare m'has perdut el noy.

ROSA

Però, Francisco, per què parles axís? En Joanet no es un perdut; pobre fill meu!

RIMBAU

Ah, no, tu diràs! Un xicot, un mocós de dinou anys que's revela contra la autoritat de son pare, y que ja fuma, d'amagat meu, però fuma, quan jo, que ja he tombat els cinquanta, may m'he vist un cigarrot a la boca!

ROSA

Y d'axò'n dius ser un perdut?

RIMBAU

Com que sí!

ROSA

Vaja, Francisco, tu exageres molt.

RIMBAU

Sí; si, ja exagero! Ja ho veuràs si exagero.

ROSA

Es clar que sí. Jo no't negaré que hauría sigut millor que en Joanet s'hagués aficionat al negoci.. Però què vols ferhi si li ha donat per l'estudi?

RIMBAU

L'estudi? La vagancia, que no es rés més axò del estudiar. Ves qui'm farà creure que pera poguer fer una casa se necessita passar tants anys regirant llibres. «Papadineros» son axò: vethoaquí. (*Pausa. Ab ènfasis*) El senyor vol estudiar. Es clar. El negoci es poch per ell... Deshonra axò de la botiga.

ROSA

May ha dit tal cosa.

RIMBAU

No caldría sinó. Si s'atrevís a semblant cosa, encara li ventaría una plantofada ab tots

els seus dinous anys. Ah! Es que per això!

ROSA

Francisco, home, calmat.

RIMBAU

Digues que ho probi... (*pausa*) Quan penso que aquest xicot quan tenía cinch anys era tan obedient, tan dòcil... y avuy, avuy que hauría de tenir més entreniment, avuy té: se'm gira d'esquena.

ROSA

Qué compares, home!

RIMBAU

Que comparo?

ROSA

Y es clar. Avuy es un home, y ha vist coses, y ha agafat aficions... y...

RIMBAU

Vaja, prou! No vuy sentirte dir més disbarats. Ho veus, ho veus com ets tu qui'l perts? Però ja ho he dit: o jo deixaré de ser qui soch o'l noy serà botiguer, mal li pesi. (*Se sent trucar*)

ROSA (*resignada*)

Tu mateix. Fes lo que coneguis!

RIMBAU (*autoritari*)

Es net que ho faré. Soch el pare y l'amo, y mano, y passarà per l'adressador... o com si fill no tingués.

ROSA (*plorant*)

Bé prou que ho veig que jo seré la víctima! (*plora*).

RIMBAU

Vetaquí com ho arregleu les dones: plorant.

ESCENA II

RIMBAU, ROSA, *y* ANTONIA *pel foro*

ANTONIA

Hi ha don Ignasi.

ROSA

Jo me'n vaig, no estich per visites (*mutis per la segona dreta*).

RIMBAU (*sech a Antonia*)

Que entri, ~~dona~~ home, que entri. (*Antonia mutis*). Veyam don Ignasi, que es home de talent, qué m'hi dirà!

ESCENA III

RIMBAU *y* DON IGNASI

18 E/4

RIMBAU (*assegut en un silló*)

Endavant, endavant, don Ignasi.

IGNASI

Còm va, senyor Francisco?

RIMBAU

Tirant. Y vostè?

IGNASI

Sempre'l mateix. Y la senyora Rosa y'l noy?

RIMBAU

La Rosa bé... El noy... Del noy no sé pas que'n farem!

IGNASI

Que'l tenen malalt?

RIMBAU

Del cap.

IGNASI

Un atach?

RIMBAU

De bogería!

IGNASI

Que parla formal?

RIMBAU

Y tant si hi parlo de formal. Figuris que m'ha agafat la seba de ferse «artitectu» y plantarme la botiga. Això no es un atach de bogería?

IGNASI

Y es clar que ho es,.. Però'm deixa parat... Y tan entenimentat que semblava!

RIMBAU

Donchs ja ho veu.

IGNASI

Si que, «amigu», ja es ben be allò que diuen... Quin mon!

RIMBAU

Fassis ilusions dels fills!

IGNASI (*assentantse*)

No me'n sé avenir. Un xicot que ja té la carrera feta... Oh, oh, vaja: ja feya be la vella que no's volía morir may.

RIMBAU

Sí, senyor, sí; sembla mentida, però es veritat.

IGNASI

Sab què son això? Companys... companys. Es allò que's diu: comensem d'anar sols y... rès.

RIMBAU

Jo també ho dich.

IGNASI

Companys, no ho dubti (*pausa*) Oh, y arquitectu, el tonto. Fer cases pels altres; «vaya» un gust!

RIMBAU

Es lo que dich jo.

IGNASI

Quín jovent puja!... La Rosa deu tenirne

un disgust gros... es clar... Unich fill, y arqui-tectu! (*ampulós*)

RIMBAU

Oh... jo li diré. La Rosa no vuy dir que no estigui disgustada... però... no sé, me sembla que està molt de la banda del noy. Aqui precisament està la cosa.

IGNASI

Bé... es allò... Es mare, y la mare sempre es mare, que deya aquell.

RIMBAU

Troba que si'l noy no ve inclinat de la banda del taulell hem de consentirli que s'entregui al estudi!

IGNASI

Oh, consentirli, consentirli... Y'l pare, que no es ningú? La autoritat del pare es l'autoritat del pare. Si que estaríem frescos! En el nostre temps, senyor Francisco, els joves, no... daixonses tant, ni teníen tanta... dallonses com els d'ara. Per això tot anava més bé que avuy. Véliaquí.

RIMBAU

Si, miri... Precisament quan la Antonieta m'ha dit que vostè era aquí, he pensat desseguida; don Ignasi, que es home d'experiencia, me donarà, potser, un camí pera sortir d' aquest embull. (*pausa*) Que li sembla que he de fer, don Ignasi? Aconséllim.

IGNASI

En casos axís fa de mal donar un consell. Son coses de familia... molt delicades y...

RIMBAU

Jo li demano, don Ignasi.

IGNASI

(*després d'una pausa y ab decisiò*) Donchs, bé: per mí vostè ha de mantenirse

ferm. Vostè mana això y això ha de ser, perque'l pare... es pare, desenganyis.

RIMBAU

Y si'l noy s'empenya en desobehirme?

IGÑASI

Vostè ferm sempre.

RIMBAU

Y si se'n va de casa?

IGNASI

Vostè sempre ferm! Fermesa, senyor Francisco, fermesa. Si no's deixa convencer, per ell farà... que sigui arquitecte... però may ab el consentiment de vostè.

RIMBAU (*ab recansa*)

Es que si se'n va de casa tinch por de que se'm acabi de perdre.

IGNASI

Que's perdi! Val més un fill perdut fòra de casa que desobedient al costat del pare. Aquesta es la meva màxima, y si hagués tingut fills penso que m'hauría donat bons resultats. (*pausa*).

RIMBAU

Y si féssim una cosa? Si vostè li parlés?

IGNASI

Oh! prou. Si vol ho faré.

RIMBAU

Si fassiho, don Ignasi, li agrahiré molt.

IGNASI

Y que les hi cantaré clares, perque jo ja sab com soch. Ademés hi tinch cert dret perque, com qui diu, l'he vist nèixer y...

RIMBAU

Que li estimaré que me'l tombi, don Ignasi!

IGNASI

Dèixiho per mi. Quan arribi fassi per manera de deixarme sol ab ell. Si vol també parlaré a la senyora Rosa.

RIMBAU

No hi serà de més.

IGNASI

Si, home, si, lo que vulgui. Ja ho sab.

RIMBAU

Veurà: Com que demà es festa y ab això del descans dominical no podem obrir, ens en anirem a passar el dia a la torra. Vostè vindrà a dinar ab nosaltres, y serà més fàcil trobar ocasió de parlar a tots dos. No li sembla?

IGNASI

No està mal pensat. Vindré a dinar; però, ab una condició: que no vuy que pera mí fassin cap extraordinari.

RIMBAU

Fugi, home. (*se sent trucar*)

IGNASI

Es que no ho vuy. Ja sab com soch jo. M'agrada la franquesa y...

RIMBAU

Entesos, entesos. Demà l'esperem a dinar a la torra.

ESCENA IV

RIMBAU, IGNASI *y* ANTONIA *pel foro*

ANTONIA

Senyoret.

RIMBAU

Què hi ha?

ANTONIA

Hi ha donya «Marsedas» y'l seu senyor.

RIMBAU

Que entrin, home, que entrin; aquets son de casa. (*a Ignasi*) Si té ocasió de parlar ara ab la Rosa no esperi a demà; sab?

IGNASI

Dèixim fer, dèixim fer. Ja pot pensar que no perdré la primera ocasió que's presenti.

RIMBAU

Vostè ja sab lo que fa!

ESCENA V

RIMBAU, IGNASI, SENYOR JOSEPH *y* DONYA MERCEDES

MERCEDES

Deu me'ls guart, senyors cars de deixarse veure.

RIMBAU

Se la saluda, donya Mercedes.

IGNASI

Què tal, senyora?

MERCEDES

Ah, don Ignasi també es aquí? Si que ho celebro.

IGNASI

Còm va, còm va?

MERCEDES

Jo sempre atrafegada.

RIMBAU

Y'l senyor Joseph?

IGNASI

Qué fem, senyor Joseph?

JOSEPH (*calmós*)

Per ara, bé.

MERCEDES

No gaire de bé. Fa uns quants dies que fa una carota que no m'agrada gens.

JOSEPH (*ab sorna*)

Si... Fa uns quants dies que faig una carota que a la meva dóna no li agrada gens.

IGNASI

Però vostè's troba bé?

MERCEDES

No s'hi pot trobar gaire de bé.

JOSEPH (*ab sorna*)

Si... no m'hi trobo gaire de bé.

RIMBAU

Donchs, cuidarse, senyor Joseph, cuidarse que lo primer es conservar el número hu.

JOSEPH

Axís, ne tinch per temps: fins que toquin a conservar el zero a la esquerra no'm tinch d'amohinar.

MERCEDES

Aquest sempre està de broma. Y la Roseta?

RIMBAU

Es per allí dintre. Rosa... Rosa... Surt, que hi ha donya Mercedes.

JOSEPH (*fort*)

Y'l senyor Joseph.

RIMBAU

Axò ja se suposa.

JOSEPH

Veu allò del zero? En lloch d'anunciarme a mi y suposar a la dòna, s'anuncia a la dòna y se'm suposa a mi.

IGNASI

Que es susceptible!

RIMBAU

Y tal!

MERCEDES

Vaja, prou. Sempre estàs ab lo mateix.

JOSEPH (*baix*)

Ja callo! (*s'asseu y's posa a llegir el diari*).

RIMBAU

Donchs què conta, què conta aquesta senyora?

MERCEDES

Ay, res: no sé res. He passat tota la setmana treballant desesperadament.

RIMBAU

Que han desestorat?

MERCEDES

Y ara? No senyor, no. Lo que'm dona tanta feina es una novela que estich acabant.

RIMBAU

Ja la llegirem.

IGNASI

No'n caldría d'altra. Y còm se titularà?

MERCEDES

Encara no ho sé. Estich dubtant entre «Amor libre», que es el problema, y «Rosalía», que es el nom de la protagonista.

RIMBAU

Molt bé!

IGNASI

Vostè, senyor Joseph, ja la deu haver sentida!

JOSEPH (*ab retintín*)

De certa manera... sí, senyor.

IGNASI

Vaja, que ha de ser una delicia tenir una esposa aixís.

JOSEPH

No me'n parli!

MERCEDES

Quí, aquet? No ha vist home més refractari a les belles lletres.

RIMBAU

De veres?

JOSEPH

Dèixila dir, dèixila dir. A lo que jo soch refractari no es a les belles lletres sino a les belles que escriuen.

MERCEDES

Hi té una manía.

JOSEPH

Tothom té les seves, noya, y si tu tens la d'escriure, respecte la meva de creure que no ho hauríes de fer.

IGNASI

Peró si la senyora te condicions pera'l... conreu de la literatura, per qué ha de privar... al terrer que l'ha vist neixer... de les seves produccions?

RIMBAU

Naturalment.

JOSEPH

(*mirantse a Rimbau y Ignasi*)

Ab això del terrer confesso que no hi havía caigut. De tots modos consti que jo may li he escatimat la tinta perque'm sé fer càrrech de que en el mon tots tenim un defete o altre.

IGNASI

Vaja, senyor Joseph, que no té rahò.

JOSEPH

No n'he tinguda may.

MERCEDES

Dèixil estar perque no'l podrà convéncer.

RIMBAU

Per què no escriu vostè també?

MERCEDES

Això dich jo.

JOSEPH

Perque la dòna'm té la ploma... y, ademés, un o altra s'ha de cuidar de que'l dinar no s'agafi.

MERCEDES *(ofesa)*

Y ara! Qualsevol que't sentís se pensaría que jo soch quí sab què. Sort que aquí ja'ns coneixen prou.

JOSEPH

No t'enfadis, dòna, no t'enfadis. Segons ahont ja no ho diría. Déixam fer un xich de broma: tu bé fas versos!

ESCENA VI

RIMBAU, IGNASI, MERCEDES, JOSEPH *y* ROSA

ROSA

Que conten de bo aquets senyors? Còm va senyor Joseph? Y vostè, donya Mercedes?

JOSEPH

Bé, y vostè, senyora Rosa?

MERCEDES *(a Rosa)*

Qué diu, que diu aquesta senyora?

ROSA *(a Joseph y Mercedes)*

Tan temps sense véurels!

MERCEDES

He estat molt ocupada.

ROSA

Séguin, séguin. Ah, Don Ignasi es aquí? No l'havía vist! *(el saluda)*.

IGNASI

Jo ja se sab: la visiteta de reglament.

ROSA

Y que li estimem molt.

MERCEDES

Y en Joanet que s'ha fet que no'l veyem may? Deu ser a la botiga?

RIMBAU (*apesarat*)

Si... a la botiga!

MERCEDES

Què vol dir?

ROSA

Ca, rès, coses den Francisco.

RIMBAU

Deixat de coses den Francisco. Donya Mercedes es de casa y ja pot sapiguerho.

MERCEDES

Qué ha passat?

RIMBAU

Miri: que'l noy se'ns ha donat al estudi y no vol sentir parlar de taulells ni de res que s'hi sembli!

MERCEDES

Qué'm diu?

RIMBAU

Lo que sent: vol ser «artitectu».

JOSEPH (*alsante*)

Li aprobo!

RIMBAU

Qué diu?

JOSEPH (*decidit*)

Que li aprobo. Jo pogués tornar a jugar, ja li asseguro que sería jo el qui faría noveles! (*torna a seure*).

MERCEDES

Qué sabs tu, que sabs tu! El senyor Francisco te rahó d'estar disgustat. En Joanet tenint, com té, el «porvenir» a la botiga no deuría ocuparse d'altra cosa y deixarse de es-

tudis y músiques. Els homes s'han de dedicar al negoci que es el pa de casa.

JOSEPH

Y les dones a escriure, oy?

MERCEDES

Tot lo día estàs ab la mateixa cansó: no sabs dir res més.

ROSA *(posant pau)*

Ba, ba, deixemho correr y parlem d'altra cosa.

MERCEDES *(enfadada)*

Si, perque aquet tot lo que sigui mortificarme...

RIMBAU

Vaja, prou. Si ho sé no dich res. *(pausa)*

ROSA

Y donchs, que no surt donya Mercedes?

MERCEDES

Surto poch. No m'agrada Barcelona... Ja veurà: acostumada a *Alemania*.

IGNASI

Es clar, se comprén. Deu ser més animat alló.

MERCEDES

Uy... es tota un altra cosa. Més moviment, més vida, més educació, més elegancia, més... tot, vaja!

IGNASI

Que hi va estar molt temps?

MERCEDES

Ja ho crech: hi soch educada!

IGNASI

Donchs ja deu sapiguer parlar alemany.

ROSA

Figuris!

MERCEDES

Com el català, sino millor.

IGNASI

Jo vaig comensar a apendre'l francès, però vaig haver de deixarho correr. No'm probava!

MERCEDES

Cregui que'l sapiguer idiomes es una gran cosa. Jo se l'espanyol, com se suposa, l'alemany, l'italià, el francès y un xich el llatí.

RIMBAU

Y vostè, senyor Joseph?

JOSEPH

Jo sé que la meva dòna sab tot això... que, pera un bon marit, ja es sapiguer prou... y massa.

ROSA

Be, no digui, que molt satisfet n'està.

JOSEPH

Figuris, no penso en altra cosa.

IGNASI

Y que, per més que ho negui, ben orgullós se'n sentirà de la novela.

JOSEPH

Es clar, com que en part se pot dir que es meva.

RIMBAU

De vostè?

JOSEPH

Si senyor, si, meva. No es la meva dóna qui la ha fetat? La meva dòna en conjunt, y en mérits del jou matrimonial que va imposarme el capellà la diada dels Sants Ignocents del any 1893, de eterna recordansa, no es Mercedes Dolorit de Comas? Donchs si *tota* la dòna es de Comas, la novela també serà de Comas, y com que el Comas de la dòna soch jo, la no-

vela en part, es meva. No'n seré l'autor material; peró lo que es la pena que'm correspongui com a «còmplice», ningú me la treurà de sobre. Velsiaqui explicat.

MERCEDES (*mofeta*)

Mireu, el graciós .. Sembla mentida que no te'n donguis pena.

JOSEPH

Pena de qué?

MERCEDES

De dir lo que dius.

JOSEPH

No sé de que't queixes. Reclamo la paternitat que'm pertoca d'un fill teu, cosa molt natural en un marit que te confiansa ab la seva dóna.

RIMBAU

Encara'ns farà riure!

JOSEPH

Ja'ls hi convé riure una mica perque ab la novela hi ploraràn molt.

MERCEDES (*violenta*)

Que ets pesat!

IGNASI (*decidit*)

Bé, qué fem aquí parats? Que no ha d'haverhi un xich de bescambrilla?

RIMBAU

Com vulguin.

IGNASI

Apa, apa, donchs, que'ns distreurem un xich.

ROSA

Anem al menjador que la taula es més gran. (*mutis Mercedes y Rosa per la segona dreta*).

IGNASI

Com vulguin.

RIMBAU

Que no ve, senyor Joseph?

JOSEPH

No. Me quedo a llegir el diari.

IGNASI

Apa, home!

JOSEPH

No, no, gracies. Sense mi estaràn més descansats. Si jo jugués la meva dòna senyalaría el «tres» tota la vetlla.

RIMBAU

Qué vol dir?

JOSEPH

Qué faría morros sempre!

IGNASI

Que es plaga!

RIMBAU

Anem, anem. (*com les dugues senyores hauràn fet mutis quan el senyor Rimbau diu:*) *No ve senyor Joseph? Mercedes no haurà sentit lo dels morros*).

ESCENA VII

JOSEPH

Aneu, aneu a fer la bescambrilla. Jo'm quedo a fer el «solo» que'm va més bé pels nervis. Aquet don Ignasi me fa posar malalt. (*comensa a llegir el diari, Després d'una pausa*) Es dir que en Joanet no vol ser botiguer? No 'm ve de nou, sempre m'ho he pensat que no tenía pam de cana! Y's coneix que'l noy ha parlat clar. Ay, ay, quin escàndol deu haverhi hagut. Ab el geni del senyor Francisco lo de dalt deu haver anat abaix. De segur que ha sortit tot alló del «crédit de la botiga», la «tradició de la familia», la «suhor del pare», els «sacrificis pera pujar als fills y demés vulgari-

tats d'aquets senyors Franciscos que perque no han conegut vicis se pensan tenir virtuts. (*pausa*) Que m'agradaría sapiguer que ha passat... Calla! Potser la Anton[redacted] me'n donarà rahó. (*cridant al foro*) Anton[redacted].. Anton[redacted]...

ESCENA VIII

JOSEPH *y* ANTONIA

JOSEPH

Escolta noy[redacted]

ANTONIA

Qué mana, senyoret?

JOSEPH

Te vaig a preguntar una cosa... però es ab fi de bé. Te dich això perque no tinguis cap recel.

ANTONIA

Digui, digui.

JOSEPH

Que has sentit si'l senyor y'l senyoret se disputaven un día d'aquets?... Ahir o abans d'ahir...

ANTONIA (*escamada*)

Ay, no senyor, jo no sé rés, pobre de mí!

JOSEPH

De veres no sabs rés?

ANTONIA (*confosa*)

Ahir, després de sopar, me va semblar que 's disputaven aquí, a la sala, però com que teníen la porta tancada.

JOSEPH

Y que vas sentir escoltant darrera de la porta?

ANTONIA

Ay, senyoret, no vaig pas escoltar.

JOSEPH

Però si això ho fan totes, dóna.

ANTONIA

No veu que fa tan poch temps que he vingut de fora?

JOSEPH

Y que no teniu portes a fora? Vaja, dòna, vaja, explicat que es pera fer un favor al senyoret.

ANTONIA

Es que si ho sabíen...

JOSENH

No ho sabràn pas. Esplícat, cuita, abans no vinguin.

ANTONIA

~~Ay, no ho se... pero~~'L senyor estava molt cremat... N'hi deya de coses al senyoret! El senyoret, per això n'hi deya moltes de coses al senyor. El senyoret deya que volía ser una cosa... extranya... com d'ajuntament...

JOSEPH

Arquitecte.

ANTONIA

Això... me sembla que si... Y'l senyor li deya que no'n sería y ell que si y l'altre que no... Y la senyora plorava... Me van fer portar un vas d'aigua... y no se rés més. (*se sent trucar*).

JOSEPH

Molt bé, noya, molt bé. Ja'n tinch prou. Ves a obrir.

ANTONIA

Ay, per Deu, senyoret, no'm comprometi!

JOSEPH

Fuig dòna, fuig. Que som criatures?

ANTONIA

Ay, no... perque ab el genit del senyor me treuríen. (*mutis foro*).

ESCENA IX

JOSEPH

Ja se lo que volía sapiguer. M'ho pensava axís mateix. La comedia de sempre... Lo vell lluitant ab lo nou, la llum barallantse ab la fosca. Pobre senyora Rosa! (*se posa a llegir el diari en el silló*).

ESCENA X

JOSEPH, JOANET *y* LLUIS

(*Joseph està un moment sol llegint el diari.*)

JOANET

Hola, senyor Joseph.

JOSEPH

Hola, bones pesses. D'ahont veniu?

LLUIS

Carat que solitari està! Que l'ha castigat la senyora?

JOSEPH

Tu, no fassis bromes qu'encara no sabs com t'has de veure.

LLUIS

Com que'l veig tan sol!

JOSEPH

Son a fer la bescambrilla al menjador.

JOANET

Ab don Ignasi?

JOSEPH

Jo diría. Aquell es tonto peró constant.

LLUIS

Si que li guarda bones ausencies.

JOSEPH

Es la veritat, noy, y la veritat sempre's pot dir.

JOANET

Peró no sab alló que diuen?

JOSEPH

No he de sapiguerho? Entre la meva dona y jo ho sabem tot.

JOANET

Que volía dir? Veyam sí ho endevina?

JOSEPH

Si, home, si, que cantant les veritats se perden les amistats.

JOANET

Justa la fusta.

LLUIS (*desprès d'una pausa*).

Vaja, a vostè que es un bon amich d'en Joanet li hem de dir una cosa.

JOANET

Vaja, home!

LLUIS

Qué, qué! Que es cap mal?

JOANET

Jo ho sé... però...

LLUIS

Donchs jo li vuy dir.

JOSEPH

No t'amohinis noy, perque ja ho sé.

LLUIS

Que va que no?

JOSEPH

Si, home, si.

LLUIS

Apa, donchs: digui.

JOSEPH

Que en Joanet vol ser arquitecte.

JOANET

D'ahont ho ha tret?

JOSEPH

Es això o no?

JOANET

Es això, però còm ho ha sapigut?

JOSEPH

Per ton pare mateix. Y encara sé més. Sé que ell no ho vol de cap manera.

JOANET

Y digui per qué?

JOSEPH

Perque ton pare no veu res més que'ls quartos.

JOANET

Però si'n té molts.

JOSEPH

Ell no hi pensa ab els que té sino ab els que podría tenir. Es d'aquells homes que han nascut pera saber guanyarne però no pera saber tenirne. Ton pare es fill de Can Rutina de Vila Estreta, y desde petit els seus pares varen «*inocularli*»—com diu ell—la sabia màxima de que s'havía de guanyar tota la vida y només viure la meitat. Va venir a Barcelona y va posarse d'aprenent en «El Barato», una botiga rònega y esquifida que hi havía a la cantonada del carrer dels Cegos. Allí va apendre moltes coses; va apendre de portar pesses a la espatlla sense tenir espatlles pera durles, tirar el carretó sense forses pera tirarlo, dormir sobre'l taulell sense caure y trencarse'l coll, comprar tabaco y no fumar, y menjar poch y depressa, alimentantse molt y no pahint malament. Un día van ensenyarli d'acanar bé, es dir curt, y van ferlo dependent: van llicenciarlo. Aleshores l'home no va parar fins que's va veure amo de «El Barato incompatible», un botiga ab més llum, més luxe, més géneros, més dependencia y menos mitja cana que el «Barato» que

li havía donat el «ser» comercial. De llavors ensà ton pare no s'ha mogut de la seva botiga ni s'ha enterat de res més que dels trànguls del negoci Qué vols que sigui? Cóm pot compèndret?

LLUIS

Per què's casava?

JOSEPH

Per no haver de pagar minyona.

LLUIS

Per qué posava un fill al mon?

JOSEPH

Pera tenir un dependent de franch y un successor en el negoci.

JOANET

Però quina culpa'n tinch jo de que'l pare pensi aixís?

JOSEPH

Cap, noy, cap. Si no tens vocació per la mitja cana y estàs apasionat per la arquitectura, tira avant y dèixat d'orgues. Lo que jo sento es no serhi a temps, que si tocaven a comensar d'altre modo jugaría. Ben pensat, noy, estudia forsa, feste arquitecte, y quan ne sàpigues me faràs el monument de la dòna.

LLUIS

Sempre serà'l mateix!

JOANET

Ja veurà, senyor Joseph. Jo no he sigut criat com el pare, jo he vist més mon, tinch més ilusions que ell y no vuy que'l meu nom quedi endressat en els prestatjes d'una botiga.

JOSEPH

Penses bé, noy, penses bé y t'ho aprobo. Jo en el teu cas faría lo mateix. Edùcat, instrueixte, ilustrat... y sobretot casat ab una

dòna que sàpiga menos que tú. El domini de l'home sobre de la dòna ha de ser més moral que material. Pren exemple de mí. La meva dòna es bona però ha estat educada a Alemanya... y no pots pensar lo que es un tonto educat a Alemanya.

LLUIS

Encara'ns farà riure.

JOSEPH

No te'n riguis, no, que parlo serio.

JOANET

De tota manera la seva senyora es superior a les educades aquí.

JOSEPH

Ja ho crech: sab dir tonteríes en cinch idiomes!

LLUIS

Ay, si'l sentía!

JOSEPH

Diría lo mateix. Diría que tres fills que hem tingut tots tres se'ns han mort a dida perque ella no ha sapigut criarlos ni en alemany, ni en francés, ni en italià, ni en llatí, ni en espanyol. Diría que no sab fer un ou ferrat en cap idioma, y diría, per últim, que malgrat el seu llatí la administració de casa meva en les seves mans no ha anat may gaire llatina.

LLUIS

Això li diría?

JOSEPH

Això y molt més. A mi la dòna m'«ofusca», m'eclipsa, pero no'm domina. Jo no soch com la generalitat dels marits que tenen la dòna sabia: la ciencia de la meva no arribarà may al punt de ferme creure que he de despèndrem de les calces.

JOANET

Això son homes.

LLUIS

Tòquila, senyor Joseph.

JOSEPH

Y ara, tornant a lo teu, Joanet, viu previngut perque'm sembla que tindràs feina. Ton pare es del morro fort y per lo que he sentit està molt disgustat. Me sembla que't costarà sortir ab la teva.

JOANET

Prou que m'ho penso.

JOSEPH

El cor me diu que aquet totxo de don Ignasi, pendrà cartes en l'assumpto y ho acabarà d'enredar.

LLUIS

Ja podría ser.

JOSEPH

Quan la meva literata y jo hem entrat estaven sols ton pare y don Ignasi y, o molt m'enganyo, o pagaves tu la festa.

JOANET

Però, què faría vostè en el meu lloch?

JOSEPH

Lo primer parlar a ton pare ab molta humiltat, molta cordura y molt respecte. Li deus aquestes atencions y has de guardalshi. Pensa que es un equivocat y un ignorant... y sobre tot que es ton pare. Mira de convéncel, prega, suplica, may amenassis...

JOANET

Però, y si tot es inútil?

JOSEPH

Ja ets prou gran. Quan hagis agotat tots els recursos obra com te sembli. Però sobre tot

respecta a ton pare fins desobehintlo... Y molt compte ab don Ignasi.

LLUIS

Y per què s'hi ha de ficar don Ignasi?

JOSEPH

Perque té la pretensió de ser un «cúralo todo» y'l senyor Francisco li ha demanat que intervingués.

JOAÑET

Donchs ab mi que no hi jugui. Si'm parla l'escoltaré, però en quant no m'acomodi la seva conversa o s'extralimiti, li clavaré un miquel que'l deixarè plantat. Lo que'l pare hagi de dirme pot dirmho ell mateix, segur de que será molt més atès que don Ignasi ab qui no'm lliga víncul de cap mena.

JOSEPH

Axís ho has de fer. Y ara si vols un bon concell, agafat ab ta mare que es una dòna molt bona y molt sensata, y que farà per tu qualsevol sacrifici... recordat de lo que't dich: qualsevol sacrifici per gros que sigui. Per la meva part si necessites alguna cosa ja ho sabs: compta ab mí en tot y pera tot.

JOANET

Ja sé que vostè es un bon amich meu, y li prometo tenirlo al corrent de tot lo que passi.

JOSEPH

Demà debeu anar a la torra.

JOANET

Penso que sí.

JOSEPH

Donchs hi vindré ab el meu pou de ciencia. Me temo molt que demà serà dia de tràngul y necessitarás qui t'ajudi. Què no hi seràs tu, Lluis?

Mercedes Rosa Rimbau y Don Ignasi.

LLUIS

Si no hi ha cap destorb gros bé penso serhi.

JOANET

Es clar que has de venir.

JOSEPH

Donchs allí'ns veurem les cares. Ara me'n vaig a veure si acaba aquesta bescambrilla.

LLUIS

Y cap a dormir?

JOSEPH

Y ben depressa. Al arribar aquesta hora me sento reventat. Te creus que cansa poch que la dòna escrigui tot el día?

LLUIS

Però es una gloria.

JOSEPH

Si, noy, si, una gloria y un orgull. No'n cría qui vol de novelista a casa.

JOANET

Sempre està de broma.

JOSEPH

Sort tinch d'això.

LLUIS

Ja venen.

JOSEPH

Donchs m'espero aquí.

JOANET

Demà a la torra.

JOSEPH

No hi faltaré.

LLUIS

Ni jo tampoch.

ESCENA XI

JOANET, LLUIS, JOSEPH, MERCEDES, ROSA, RIMBAU, *y* DON IGNASI

IGNASI

Els hi he guanyat tots els llubins.

MERCEDES

Aquet don Ignasi es terrible. No s'hi pot jugar. Sempre guanya!

ROSA

Ets aquí, noy? Vostè també, Lluis?

JOANET

Si, mare, hem donat la volteta y cap a casa.

ROSA (*baix a Joanet*)

Dona la bona nit a ton pare.

JOANET (*humil*)

Bona nit, pare.

RIMBAU (*sech*)

Bona nit.

ROSA

Que fa molt que sou aquí?

LLUIS

Fa una estoneta

ROSA

Per qué no entraveu?

JOANET

Hem trobat al senyor Joseph tot sol y'ns hem quedat a ferli companyía.

MERCEDES

Aquet no'n necessita de companyía. Ab un diariot ja'n té prou pera passar el vespre. No sé que hi trobes en el diari.

JOSEPH

Com que no hi busco res, per poch que hi trobi ja es negoci.

LLUIS

Es ben veritat.

MERCEDES (*a Joanet*)

Y tu, bona pessa? Ja ho sé que no fas gaire bondat.

JOSEPH (*a Lluis*)

Veus? això de ficarse ahont no la demanen ho sab fer en cinch idiomes.

JOAÑET

L'han enganyada, donya Mercedes.

MERCEDES (*misteriós*)

Ca, jo tinch un aucellet que m'ho diu tot.

JOSEPH (*a Joanet*)

Noy, no't pensis que sigui jo. Ni soch aucell, ni li dich res dels altres. Si fos aucell, que'n faría de temps que hauría volat!

IGNASI (*enfàtich*)

Be, dexintlo estar. dexintlo estar. Ja'n farà de bondat. Ell sab prou que la primera condició d'un bon fill es creure al pare... perque'l pare... sempre es pare, y el Criador cria totes les criatures...

JOSEPH

Don Ignasi, el criador no les cria totes les criatures: la major part les dona a dida.

MERCEDES

Sempre has de ser tu!

RIMBAU (*contrariat*)

No interrompi, senyor Joseph, quan enrahonen.

JOSEPH

Vaja, donchs, segueixi don Ignasi. Qué deya de les criatures?

MERCEDES

Calla d'un cop!

IGNASI (*ofès*)

Home, sí m'ha interromput.

JOSEPH

Me penso que li he fet un favor perque... me sembla que s'enredava. (*Lluis y Joanet se tomben rihent.*)

IGNASI (*amoscat*)

Ab vostè si que no s'hi pot parlar may en serio. Sempre està de broma, y ha de sapiguer que hi ha circunstancies en la vida, en les quals la broma no hi va bé. Còm se coneix que vostè (*la Rosa se veu que pateix d'esperit*) no es pare! (*tendre y plorós*)

JOSEPH

Dispensi. Que'n té molts de fills, vostè?

IGNASI

Jo... cap.

JOSEPH

Ah, vaja. Axís ja's comprén que noti la diferencia.

IGNASI

Però si'n tinguès els hauría criat en la obediencia als pares, perque'ls pares...

JOSEPH (*interrompent*)

Si, sempre son pares.

IGNASI

No anava a dir això.

RIMBAU

Senyor Joseph!

MERCEDES

M'obligaràs a no anar en lloch ab tu.

ROSA

No s'enfadin.

MERCEDES

Es que tant, tant, cansa.

JOSEPH

Això dich jo.

(*Lluis y Joanet riuhen d'amagat*)

RIMBAU (*a Joanet*)

No riguis tu, no riguis, que fa una temporada que sembla que't burles de tot y no escoltes als que saben més que tú Ves seguint les màximes dels companys y dels bons amichs que ells te volen bè, ells te salvarán dihente mal de ton pare y aconsellante malament.

LLUIS

Si ho diu per mí...

RIMBAU

Parlo per tots: qui sigui confrare que prengui candela. El meu fill no es el fill d'abans, me l'han cambiat y tota la culpa la tenen els companys y els concellers.

JOANET

Pare. Ha de sapiguer que ningú m'ha dit mal de vostè y que al davant meu no consentiría que ningú's posés el seu nom a la boca pera mal parlarne.

RIMBAU

Què dirás tú!

ROSA

Francisco no t'exaltis!

RIMBAU

Es que no puch més, no puch aguantarme! Aquet xicot me vol fer perdre'ls estreps.

JOANET

Però, pare...

JOSEPH

Calla, Joanet!

LLUIS

Calla!

MERCEDES (*a Joseph*)

Ho veus lo que has lograt?

JOSEPH (*exaltat*)

Tu ho has lograt ab aquell aucellet que tot t'ho diu menos que no't fiquis allà ahont no't demanen.

ROSA

Calma, senyors, calma!

RIMBAU

Calma? M'hi va un fill y si tu no te'l estimes jo sí.

ROSA

Francisco!

JOANET (*amenassador*)

Pare...

JOSEPH

Joanet, calla!

RIMBAU

Què vols dir, pare? Ho he dit y ho repeteixo: ta mare no t'estima. Si t'estimés t'hauría aconsellat d'altre modo y avuy fores el de sempre.

JOANET

La mare sempre m'ha aconsellat bé

RIMBAU

No repliquis.

JOSEPH

Calla, home, calla!

JOANET

No puch, no puch!

MERCEDES

Verge Santíssima!

RIMBAU

Has de callar, soch el teu pare y tinch dret de dirte lo que vulgui.

JOANET (*fora de si*)

Però ella es la mare y ab ella no hi té'l mateix dret que ab mí.

JOSEPH (*cridant*)

Joanet, te mano que callis!

LLUIS

Creu, home, creu.

RIMBAU

Deixeulo, deixeulo que s'esbravi. Que's mostri tal com es. Aixís el coneixereu y veureu que no exagero.

MERCEDES

Deixintho corre, per Deu.

JOSEPH (*a Mercedes*)

Si... ara!

RIMBAU

Has de pensar que ets menor d'edat y que tinch sobre teu els mateixos drets que hi tenía quan vas neixer. M'has d'obehir y m'obehiràs y m'obehireu tots; y si'm tornes a aixecar la veu, t'ompliré la cara de bofetades davant de tothom.

JOANET

Pare... (*entre en Lluis y don Ignasi s'enduen a en Joanet per la segona esquerra, mentres Rosa y Mercedes aguanten a Rimbau. Rimbau fa mutis per la dreta rondinant y brassejant y descompassadament. Rosa cau asseguda en un cadira, plorant, mentres Joseph, ab els brassos creuats, diu a Mercedes ab molt retintin*).

JOSEPH

Vaja, estàs contenta? Donchs recados al aucellet, donya... Mercedes!

TELÓ

ACTE SEGON

56/E6

Saleta d'una torra de Vallcarca. Mobles esquifits. Taula de centre, sofà, cadires, balancins, etz. Sobre la taula un pom de flors mústigues, roses, etz. Al fons porta que comunica ab el passadís. Se suposa que a la esquerra d'aquest hi ha'l cancell d'entrada. A la esquerra balcó-finestra que dona al carrer. A la dreta cap obertura. La habitació no te altra sortida que la del passadís, com sol succehir en aquesta mena de torres.

ESCENA I

DON IGNASI *y* ROSA

(*Don Ignasi assegut en un balancí. Surt Rosa y s'adona d'ell*).

ROSA

Don Ignasi? Qué fa tan sol? Per qué no m'ha avisat la Antonia?

IGNASI

Es igual, es igual, no s'amohini, es dir, millor, perque precisament a vostè esperava, senyora Rosa. Hem de parlar.

ROSA

Vostè dirà.

IGNASI

Suposo que ja deu sapiguer que'l senyor Francisco està disgustadíssim... y ab rahó!

ROSA

Tots ho estem prou de disgustats!

IGNASI (*sempre ampulós*)

Axís ho crech... y per aquest motiu me proposo intervenir en la questió .. a fi de que acabi d'un cop la situació excepcional y... anómala que atravessa aquesta familia... familia

que jo aprecio molt, com me penso haver demostrat.. en el transcurs dels anys que fa .. que m'honro... frequentantla. (*pausa*) Però... pera poguer portar a felis terme el meu propòsit necessito que vostè, senyora Rosa, m' ajudi.

ROSA

Jo?

IGNASI

Vostè, si senyora, vostè!

ROSA

Qui més interessada que jo. don Ignasi, en conservar la pau y la tranquilitat de casa? Qui pot desitjar més que jo veure contents y satisfets al meu marit, que ha estat sempre'l meu únich apoyo, y al meu fill, que es la meva única esperansa?

IGNASI

Té molta rahó: però... un excés de carinyo pera aquest fill, que, com diu molt bé, es la seva única esperansa, ha fet que vosté no subjectés la seva conducta a la... rectitut de mires que sería de desitjar.

ROSA

Això es dirme que no he complert ab el meu deber!

IGNASI

No, no vuy dir això... No m'he explicat prou bé... Vuy dir que... potser aquesta mateixa... aquet mateix desitg de conservar la armonia... familiar...

ROSA (*interrompent*)

Don Ignasi, ja ho sé lo que vol dir, ja l'entench prou bé Avuy a casa hi ha una guerra encesa, per motius que vostè y jo coneixem prou: perque suposo que en Francisco el deu haver posat al corrent de tot.

IGNASI

Si, senyora.

ROSA

Donchs bé: Vostè vol dir que en aquesta guerra jo hauría de posarme resoltament de banda del meu marit. No es això?

IGNASI

Això mateix.

ROSA

Ho veu com l'he entés?

IGNASI

Si senyora, y ho celebro perque això, després de confirmarme la opinió que de vostè tenía formada, m'estalvía la meitat de feina. Pera acabar: entench que entre el fill y'l marit la elecció no es dubtosa.

ROSA

El fill!

IGNASI

El marit! El pare! L'amo!

ROSA

Sento molt, don Ignasi, no poguer ser de la seva opinió.

IGNASI

La rahó es tota del senyor Francisco y vostè hauría de procurar ferho veure aixis a en Joanet.

ROSA

Es que jo crech lo contrari.

IGNASI

Perque la passió li fa perdre'l coneixement.

ROSA

S'equivoca. Encara que fos com vostè diu la meva passió sería excusable; però no es aixís. Lo que hi ha es que, malgrat els meus curts coneixements, comprench que la lluita

no es entre un pare tirà y un fill desobedient, sino entre dos homes de diferenta ilustració quins modos de pensar y de sentir no s'avenen ni s'avindràn may, perque hi ha coses que no poden ser d'altra manera y aquesta n'es una. Això es lo que jo veig.

IGNASI

Es que en Joanet encara no es un home.

ROSA

Oh, si senyor, si que ho es, pobre fill meu. No li negui aquesta condició. Ha sigut sempre estudiós, dócil, obedient...

IGNASI

Peró avuy desboeeix al seu pare.

ROSA

Això no es desobeir, don Ignasi. El meu Joanet te afició al estudi y aborreix la botiga. Què s'hi ha de fer? Es acás un defecte l'estudiar?

IGNASI

Quan el pare, que es qui mana, s'hi oposa, si senyora. Es un acte altament censurable l'oposarse al cumpliment de la voluntat paterna, que es la suprema voluntat de la familia.

ROSA

Don Ignasi... no puch contestarli.

IGNASI

Per qué les meves rahons no admeten rèplica!

ROSA

Perque lo que li diría sería massa amargant pera vosté y pera mí... y ja n'he passat prous de penes. Vostés y jo mirem aquest assumpto baix un punt de vista tan diferent que per més que'ns expliquéssim no arribaríem a enténdrens.

IGNASI

Si vostè volía compendre la rahó, si senyora.

ROSA

Perque la comprench massa nò penso com vostés. Que entén vosté per compendre la rahó? Obehir? Fer constantment la voluntat dels altres ofegant la propia? Creure als que manen perque manen? Aquest modo de compendre lo rahò no s'ha fet per mí! Jo, pobre de mí, soch ignorant, no he tingut estudis peró sempre he procurat jutjar les coses ab fredor y ab tota la bona fe possible. Si m'equivoco y m'ho demostran, confessaré que anava errada y modificaré'l meu comportament. Però fins ara ni en Francisco, ni vosté m'han donat cap rahó pera demostrarme que'l meu fill va equivocat.

IGNASI

Això es questió de sentiment.

ROSA

Es que jo tinch por de que a vostés mes que'l sentiment els mou el càlcul.

IGNASI

Senyora Rosa... Ja pot suposar que si li he parlat d'aquesta questió tan delicada ha sigut per encàrrech del senyor Francisco.

ROSA

Ja m'ho pensava.

IGNASI

Aixís, donchs, li diré...

ROSA

Que estich convensuda de que obro com correspòn al meu doble carácter d'esposa y mare, y que no'm separaré per res del camí que m'he senyalat.

IGNASI

Està molt bé. Jo ja he cumplert ab el meu deber.

ROSA

Jo també crech cumplir ab el meu: vosté y jo podem tenir tranquila la conciencia.

IGNASI

Ho sento pel senyor Francisco.

ROSA

Jo per ell... y pel meu fill.

ESCENA II

ROSA, IGNASI *y* RIMBAU

RIMBAU

Ja es aquí, don Ignasi?

IGNASI

Fa una estoneta. Y què tal? Còm se troba?

RIMBAU

Ja pot pensar! Desde la escena d'ahir vespre el cap me bull, me sento febrós y les cames me fan figa!

IGNASI

Ja va ser un xich gros!

RIMBAU (*a Rosa autoritari*)

Què hem de fer? Què n'hi ha per gaire? Ves, ves a veure aquella noya que fa. Son dos quarts de dugues.

ESCENA III

IGNASI *y* RIMBAU

RIMBAU

Sembla mentida! Un home com jo acostumat a manar a la dependencia ab una mirada, haver de vèurem desobehit pel fill!

IGNASI

Realment es molt dolorós.

RIMBAU

Si ho es? Vostè es l'únich de tots els que'm volten que se'n sab fer càrrech.

IGNASI

Desgraciadament, si senyor: sento haverli de dir... però soch l'únich.

RIMBAU

Què vol dir?

IGNASI

Que acabo de parlar ab la Rosa y...

RIMBAU

Y què?

IGNASI

No ho vulgui sapiguer... Se m'ha declarat francament de la banda del noy... y troba que ni vostè ni jo tenim rahò... y, vaja, que está decidida a apoyar incondicionalment a en Joanet.

RIMBAU

Ho veu? Ho veu lo que li deya? No, si jo'm feriré, me feriré!... La meva dòna, la meva propia dòna «en cuantra» meu y a favor del noy! N'hi ha per morirse de «repenta.»

IGNASI

Be, calmis, calmis, que encara no es tot perdut. Parlarè a n'en Joanet y potser seré més afortunat de lo que creyem.

RIMBAU

Deu l'escolti!

IGNASI

Jo bé ho espero... y si no fos per una persona que jo sé, casi tinch la certesa de que en Joanet m'escoltaría.

RIMBAU

Què parla per la Rosa?

IGNASI

La Rosa ray... El senyor Joseph que'm fa més por que una pedregada. Ab les seves màximes disolvents y aquella brometa mossegaire es capàs d'enredarho tot.

RIMBAU

Què vol dir que vindrà?

IGNASI

Me fa molta por. Y lo que es si ell ve, ja pot considerar que tot el meu prestigi anirà en orri. Comensarà a fer brometa...

RIMBAU

El faré callar. Si que estaríem frescos! Per brometes estem. Vosté procuri parlar al noy, que jo m'encarrego de posar a rotllo al senyor Joseph... Llàstima de dòna pera ell!

IGNASI

Ah, sí: ella sí que val. Desseguida que va enterarse de que en Joanet no volía sapiguer res de la botiga, va posarse de la banda de vosté. Ja se li veu ja que ha estat al extranger.

ESCENA IV

IGNASI, RIMBAU *y* JOANET

JOANET

Deu els guart.

IGNASI

Ola, Joanet. Ja hem donat el tom?

JOANET

Què s'ha de fer? El diumenge estàn tan animats aquets passejos que dona gust vèurels. S'hi passa molt bé la estona.

IGNASI

Si, però avuy el dia no acompanya gaire: fa un ventot...

JOANET

Encara fa un bon sol.

IGNASI

Quan he vingut se veyen alguns núvols però veig que s'han anat esvahint (*a la finestra.*)

JOANET

Està ben seré. (*pausa*) Ahont es la mare?

RIMBAU (*exaltat*)

Què li vols a ta mare?

JOANET

Res... peró com que no la veig aquí...

RIMBAU

Dèixala estar a ta mare...

IGNASI (*intervenint*)

Té feina... té feina a la cuina.

JOANET

Ja la veuré després.

RIMBAU

La mare, la mare! Si no hi trovessis ápoyo no la voldríes tant a ta mare.

IGNASI (*baix a Rimbau*)

Senyor Francisco, calma, que ara no es hora de crits. Dèixim fer a mí y tot anirà bé.

(*Joanet assentat en un balancí. Rimbau se passeja frisós. Ignasi tranquilament se passeja també.*)

RIMBAU (*impetuós*)

Veyam si dinarem avuy. Rosa, Rosa, Qué hem de fer?

ESCENA V

IGNASI, RIMBAU, JOANET y ROSA

ROSA

Ja poden venir, ja poden venir: tot està a punt.

RIMBAU

Es que son tres quarts de dugues.

ROSA

Què vols que't digui; m'he retrassat un xich.

IGNASI

Es igual; aixís tindrém més gana.

RIMBAU

Passi, passi, don Ignasi.

IGNASI

Passi vostè.

RIMBAU

Com vulgui.

IGNASI (*a Joanet baix*)

Després t'he he de veure.

JOANET

A mí?

IGNASI

Sí, a tu.

JOANET

Estich a les seves ordres. *(pausa llargueta)*

ESCENA VI

JOSEPH, MERCEDES *y* ANTONIA (*Mercedes porta un plech de papers: l'original de la novela.*

ANTONIA

Ja poden entrar, ja poden entrar. Ara acaben d'asseures a taula.

MERCEDES

No, no, ja ens esperarem. No'ls hi diguis, no, que som aquí.

ANTONIA

La senyoreta me renyarà perque no la he avisada.

MERCEDES

No tinguis por.

JOSEPH

Noya, si t'han de renyar fes lo que't sembli.

MERCEDES

He dit que no diguessis res. Ja sé lo que'm faig.

ANTONIA

Com vosté vulgui, senyoreta.

ESCENA VII

JOSEPH *y* MERCEDES

JOSEPH

Vols fer el favor de dirme per què no has volgut que sapiguessin que som aquí?

MERCEDES

Perque'ns hauríen fet entrar, y com que't conech massa y sé que comensaríes ab aquelles brometes que tant me mortifican... m'he estimat més quedarme. Vethoaquí.

JOSEPH (*irònich*)

Confesso que m'has convensut.

MERCEDES

Ja pots suposar que't conech una miqueta.

JOSEPH

No tant com te penses.

MERCEDES

No?

JOSEPH

No, perque has de sapiguer, estimada esposa, que t'hauría deixat entrar a tu sola, y jo m'hauría quedat aquí a llegir el diari.

MERCEDES

Pero com que avuy es diumenge y no hi ha diaris de la tarde...

JOSEPH

Hauría llegit el d'ahir. El diari es com el pa: d'ahir se paheix més bé que'l d'avuy.

MERCEDES

Filosofía barata.

JOSEPH

Filosofía del temps: avuy tothom està per la baratura.

MERCEDES

Ja t'he dit que't conech una mica massa.

JOSEPH

Y jo t'he respost que no tant com te penses.

MERCEDES

No perts may ocasió pera fer brometa. Com ahir vespre ab don Ignasi.

JOSEPH

No'm parlis d'ahir vespre.

MERCEDES

Si, val més, perque tornariem a enfadarnos.

JOSEPH

Tornaries a enfadarte, perque jo encara no m'he enfadat.

MERCEDES

Si, lo que es de calma no te'n falta.

JOSEPH

Sort vas tenir d'això: de la meva calma.

MERCEDES

Jo?

JOSEPH

Si, tu, que ab la teva afició a ficarte en tot vas promoure un conflicte que ab un xich més acaba a bofetades.

MERCEDES

Jo? Tu que ab les teves patotxades vas fer

riure a en Joanet. D'aquí va venir tot l'escàndol.

JOSEPH

Prou, noya, prou. Aixís com n'hi ha que'l llegir els hi fa perdre l'escriure a tu l'escriure te fa perdre... un altre cosa.

MERCEDES

Qué vols dir?

JOSEPH

Vuy dir que de lo que tu vas fer ahir vespre a Alemanya no se com ne diuen, però aquí'n dihem ficar els peus a la galleda.

MERCEDES

Y qué vaig fer?

JOSEPH

Rés. (*escarnint*) Ja m'ho han dit ja que no fas gaire bondat. Jo tinch un aucellet que m'ho diu tot... (*natural*) Si t'ho digués tot ray, no hauríes sigut tan indiscreta.

MERCEDES (*irònich*)

Ah, m'alegro de sapiguerho. Tu'm donaràs llissons de discreció. Ja'm diràs que he de fer pera matricularme y quan me costarà la matrícula.

JOSEPH

Pera matricularte no has de fer res perque ja fa temps que't tinch matriculada, y de la matrícula me'n cuido jo... y per cert que'm surt molt cara. Vuy dir que d'això no te'n preocupis.

MERCEDES

Y a quina hora'm donaràs la llissó?

JOSEPH

Ara, y ab una'n tindràs prou si la aprofites, Cúidat de tu, de mi y de casa. Passa cada dia quatre hores a la cuina, vuit cusint, quatre fregant y vuit dormint: total vintiquatre, y les

que't sobrin dedícales a la literatura. Ja ho tens ben explicat.

MERCEDES

Y escriure may. Oy?

JOSEPH

Al contrari, escriure cada día els contes de la plassa y setmanalment la llista de la bogadera: els capítols més importants de la novela de la vida casolana.

MERCEDES

Ignorant! Ja se't coneix que no t'has mogut de Barcelona! No sabs lo que es ser ilustrat, ni t'has prés la molestia d'estudiar els genis de l'antigor.

JOSEPH

Al revés de tu que has estudiat els antichs y t'has descuidat dels moderns. Coneixes el geni d'Horaci y de Virgili y no coneixes el meu: el den Joseph Comas, que es el més interessant. Y creu que'l dia que te'l fassi coneixer te quedaràs parada.

MERCEDES

Qué potser me «pegaràs?»

JOSEPH

No, noya, no, ja ho ets de «pagada».

MERCEDES

Donchs, que faràs?

JOSEPH

Jo? Rés. Tu seràs la que faràs coses que fins ara no has fet.

MERCEDES

Y que'm faràs fer, si's pot sapiguer?

JOSEPH

En lloch d'embrutar paper, rentar la roba, y en lloch de fer noveles, «platillos». Ja ho tens explicat.

MERCEDES

Que'n vas d'errat!

JOSEPH

Per això mateix, perque veig que vaig errat te parlo com te parlo.

MERCEDES

No't conech!

JOSEPH

No deyes que'm conexíes massa?

MERCEDES

Es que may m'havíes parlat axís.

JOSEPH

Això't demostrarà que he tingut molta paciencia... però n'he gastat tanta que ja se m' acaben les existencies. Ja fa temps que no ocupo en la societat el lloch que'm pertoca, y com que estich decidit a ocuparlo m'hauràs de fer el favor... d'enretirarte una miqueta.

MERCEDES

Tot això es per lo d'ahir vespre.

JOSEPH

Si noya, tens rahó, per lo d'ahir vespre.

MERCEDES

Peró que vaig fer?

JOSEPH

Rés, ja ho vas veure. Els ànims ja estaven prou excitats, hi vas intervenir tu, y oli en un llum... eléctrich. Y'l marit a la cantonada.

MERCEDES

Donchs que volíes que fes?

JOSEPH

Callar que es lo que't van ensenyar a Alemanya... Sabs parlar en cinch idiomes y en cap sabs callar.

MERCEDES

Ditxosos idiomes! Bé'ls tens prou ficats al cap! Sembla que't sàpiga greu que sigui instruida.

JOSEPH

Al contrari, lo que'm sab greu es que no siguis tan educada com instruida. Al mateix temps que't van ensenyar llengües, be podien ensenyarte de ferne un bon us.

MERCEDES

Extranyo molt que tenint tants defectes me vinguessis a buscar.

JOSEPH

No hi vaig pas anar a buscarte: te vaig trovar, que es molt diferent... Qualsevol hi està està exposat a una ensopegada!

MERCEDES

Pero quan vam casarnos ja sabíes jo com era.

JOSEPH

L'home quan se casa no sab res.

MERCEDES

Digaho clar: lo que tu tens es enveja.

JOSEPH

Si que es veritat: tinch enveja dels homes que no tenen la dona sábia.

MERCEDES (*fora de si*)

Això no m'ho diguis més. Jo no'n soch de sábia.

JOSEPH

D'això'm queixo de que no n'ets y'l fas. Si'n fossis ahir no hauríes fet aquella etzegallada y sino't pensessis serne tampoch.

MERCEDES

Ja tornem ab ahir vespre?

JOSEPH

Es que sentiría que avuy se repetís la escena; y com que es molt probable que aquesta tarde se susciti la qüestió den Joanet te participo que tu no vuy que actuis de primera part. Tot lo mes comparsa y si pot ser espectador, millor.

MERCEDES

Faré... lo que'm semblarà!

JOSEPH

Fesho; però jo t'asseguro que si per desgracia te sembla be fer lo contrari de lo que jo he dit, avuy sabràs lo que es el geni. Demà quan entrarem ja diràn: hi ha «don» Joseph y la «senyora» Mercedes.

MERCEDES

Ja ets capàs, ja, de donar un espectacle.

JOSEPH

Tant com tu de fermel donar: ja veuràs probaho.

MERCEDES (*molt acalorada*)

M'està bé: aquestes son les consequencies d'haverme casat ab un home inferior.

JOSEPH

No més te faltava haverme trovat un de superior com tu. Prou algun día'ls vehins us hauríen trovats rebentats d'un tip d'Horaci, o morts de fàstich sobre'l capítol culminant d' una novela realista!

ESCENA VIII

JOSEPH, MERCEDES *y* LLUIS

LLUIS

Deu me'ls guart de pendre mal.

JOSEPH

Ola, noy. Precisament ara'n parlavem de pendre mal.

LLUIS

Que hi ha hagut alguna desgracia?

JOSEPH

No, gracies a Deu, però jo deya que un fart d'Horaci, mal pahit, pot portar molt males conseqüencies.

LLUIS

Ja ho crech! Y per qué ho deya?

JOSEPH

Oh, res, per dir alguna cosa.

LLUIS

Tot es passar el temps.

MERCEDES

Aquet si que... Per coses estranyes vagi a ell.

LLUIS

Ay, que acalorada està, donya Mercedes. Que han vingut a peu?

MERCEDES

No, no. Hem pujat ab el tranvía.

LLUIS

Donchs la trovo.., no sé... com si estigués sofocada.

MERCEDES

Ho deu fer el temps. (*va al balcó*)

JOSEPH

Això serà.. el temps! (*apart a Lluis*) Es que ha vingut ab la novela.

LLUIS

Tant pesa?

JOSEPH

Uf! No has vist may una cosa tant pesada. Jo t'asseguro que no ets capàs d'aguantarla tota! Aquesta tarde ne llegirà un tros... y ja m'ho sabràs dir!

LLUIS

Es dir, que hi haurà lectura?

JOSEPH

Sí, noy, sí. Si pateixes del oido, avuy t'hi clavaràn una manxiula literaria. Ja't pots ben amanir.

MERCEDES (*sortint del balcó*)

Es deliciós viure a fòra. Aquí sí que jo escriuría de gust. Aquest aire... aquesta llum... aquesta tranquilitat... Això encisa.

LLUIS

Vostè s'enamora de tot lo hermós, donya Mercedes.

JOSEPH

Ah! en quant a això sí que es veritat. La meva dòna s'enamora de tot lo hermós, y que no li vé d'ara: quan me va coneixer a mí ja tenía aquesta condició.

MERCEDES

Si me'n hagués hagut d'enamorar per la hermosura!

LLUIS

Què vol dir? Es que'l senyor Joseph no té rès de despreciable. Mírisel bé.

MERCEDES

Ja m'ha vagat de miràrmel.

JOSEPH

Noya, noya! Atàcam per lo intelectual, però respèctam el física, perque has de sapiguer que quan te vaig coneixer la boca'm feya mal de tant dir que no.

MERCEDES

Ja ho crech, un partit aixís.

JOSEPH

Còm s'enten partit? sencer y ben sencer. Per això'm volíen. Tenia un bé de Deu de tre-

nes que ni que s'haguessin esquilat tots els toreros d'Espanya.

LLUIS

Y què'n va fer?

JOSEPH (*ab dignitat*)

Ho vaig cremar tot pera no tenir compromissos domèstichs.

MERCEDES (*violenta*)

Me'n vaig per no sentirte. (*Mutis*).

ESCENA IX

LLUIS *y* JOSEPH

LLUIS

Veu? ara l'ha feta enfadar.

JOSEPH

Cà, no ho creguis. No li vé d'ara l'enfado. Abans de venir tu li he picat les crestes.

LLUIS

¡Ah! vetaquí perque estava tan sofocada. Ara m'ho explico.

JOSEPH

Ja't vaig dir que a mí la dòna no'm dominava; y com que pot molt ben ser que avuy hagi de treure el geni, li he volgut advertir perque no li vingués tant de nou. Ahir per culpa seva va haverhi un escàndol, y no vuy que's repeteixi.

LLUIS

Ben fet!

JOSEPH

Per cert que ja voldría que fos l'hora de tornànsen cap avall.

LLUIS

Per què?

JOSEPH

Què vols que't digui... Aquesta mena de torres me cauen a sobre. Totes les finques

d'aquestes valls ploroses son iguals: planta baixa y sostre mort... sostre mort y planta baixa agonitzant... Tots aquets acumulaments de ciment enmotllat y terra cuita son les finques estiuenques d'aquets pobres senyors Franciscos que s'aconsolan de passar malament l'estiu, a cambi de la satisfacció que'ls hi proporciona'l poguerse rebejar en el dols ambient de la propietat urbana!

LLUIS (*irònich*)

Bé, bé, no exageri, que no la té qui vol una torreta a Vallcarca ab jardí y tot.

JOSEPH

D'allò'n dius un jardí? Una capsa de pedra sense tapadora: un espay de terra que perque no hi cabía una casa'l van deixar per jardí. Un castanyer bort, un avellaner bort, un taronger bort... tota la bordería de la flora: això es un jardí de plantes expósites. De flors no'n parlem. Una clavellina que de tant afemarla, s'ha empeltat de femer y un roser que no es bort peró vé de molt mala familia; més li valdría serho de bort. Té, mira quines roses més arrugades y pansides: semblen sortides d'un gerro de fonda de sisos después d'una quinzena de «mesa redonda». Son una mena de roses sense olor ni color, despullades de tota gala «mundanal». Roses de clausura; flors de tristor... víctimes del feudo industrial; de la mitja cana triomfadora!

LLUIS

Què está poètich!

JOSEPH

Què vols dir que no es veritat? Jo'l dia que m'hagi de fer una finca aixís me la farè al cementiri nou que estarà més en caràcter.

LLUIS

Alsa, alsa... tant dirà, senyor Joseph!

ESCENA X

JOSEPH, LLUIS *y* JOANET

JOANET (*exitat*)

Vaja, no puch més; això es inaguantable!

LLUIS

Què tens?

JOSEPH

Què't passa?

JOANET

Sembla mentida que sigui el meu pare!

JOSEPH

Bé, no cridis, home, que't sentiràn.

JOANET

Que'm sentin, m'es igual; estich decidit a tot!

LLUIS

Calla, home, calla.

JOSEPH (*tancant la porta*)

Calma, Joanet.

JOANET

Encara no n'he tingut prou? Encara he de sufrir més humiliacions y mès insults!

JOSEPH

Però què ha passat?

LLUIS

Explícat, home, explicat, y no t'exaltis.

JOANET

Que no m'exalti? Havia fet propósit de ser humil .. però sento que se'm va agotant la paciencia. Tot el dinar que m'está aborrint ab les més ridícules indirectes, y lo que m'indigna més es que no perdona ocasió de ferir a la pobre mare!

JOSEPH

Bé, home, ja sabs com es fet. Es el seu geni.

JOANET

Senyor Joseph, estich decidit a sufrirho tot; a soportarho tot... però que deixi en pau a la mare. Que s'esbravi ab mí... que'm pegui: es el meu pare y callaré. Lo que no vuy es que martiritzi més a aquesta santa dona.

LLUIS

Vaja, Joanet, calla, que tot s'arreglarà.

JOANET

Impossible! Això no pot arreglarse d'altre modo que anàntmen jo de casa!

JOSEPH

Què dius, desgraciat? Ja has pensat ab ta mare?

JOANET

Per ella m'aguanto. Si no fos ella ja faría dies que hauría deixat per sempre aquesta casa ahont tot s'apama y tot se mesura: fins el porvenir del fill.

JOSEPH

Escolta, Joanet. Me vols creure?

LLUIS

Creu al senyor Joseph que ja saps que't vol bé.

JOANET (*mes seré*)

Digui... procuraré seguir els seus consells.

JOSEPH

No cridis ni't desesperis. Sigues home de seny. Deixa venir naturalment els aconteixements y no'ls precipitis. Com més temps triguis a pendre una determinació sèria més justificada serà.

LLUIS

Això es incontestable.

JOANET (*exitat*)

Però es que vostès no calculen que si'l pare té'l seu geni jo també tinch el meu; y convensut de que no he donat cap motiu pera que se'm maltracti, obraré segons me dicti la meva dignitat que està molt per sobre de...

JOSEPH

Calla y tinch prudencia.

JOANET

Me'n vaig... me'n vaig!

LLUIS

Joanet!

JOSEPH (*autoritari*)

Te'n guardaràs prou! Ja sabs que fins avuy he aprovat la teva conducta y que estich al teu costat en tot y pera tot. Pero si t'atreveixes a fer lo que dius no comptis ab mí pera rès.

JOANET

Donchs què he de fer?

JOSEPH

Lo que fa ta mare pera tu, ferho tu per ella: sacrificarte!

LLUIS

Té molta rahò.

ESCENA XI

JOSEPH, LLUIS, JOANET *y* ROSA *pel foro dreta*

ROSA

Fill meu!

JOANET

Mare!

ROSA

Per Deu no cridis; calla, jo t'ho demano! Ton pare ha sentit els crits y volía venir. Ay... no'm dongueu més disgustos! Fesho per mí. Senyor Joseph, díguili vostè també. Y vostè Lluis!.

JOSEPH

Ja li he parlat com li havía de parlar y en Joanet farà lo que ha de fer. Precisament ara es quan ens has de demostrar que ets tot un home.

ROSA

Si, fill. Pensa que ja sufreixo prou, y que prou ansia'm dona lo que tart o aviat veig que ha de succehir.

JOANET

Callaré, mare, callaré... pero temo molt que'm serà impossible estarme de donar una llissó a don Ignasi.

ROSA

Per què?

JOANET

Perque ha dit que tenía de parlarme.

JOSEPH

Ara si que l'hem fregida. No més ens faltava això!

LLUIS

Ja tením en Set Ciencies en campanya.

ROSA

Escòstal y no'n fassis cas.

JOSEPH

Senyora Rosa. He fet tot lo que he pogut pera asserenar a en Joanet; però si aquesta «caballería major» de don Ignasi hi ha de ficar cullerada... ja no he dit res: que sigui lo que Deu vulgui.

ROSA

Quín mal punt va tenir en Francisco al aconcellarse ab aquest home!

JOSEPH

Deu els cría y ells s'ajunten!

LLUIS

Ja venen.

ROSA

Joanet, fill meu... cordura!

ESCENA XII

JOSEPH, LLUIS, RIMBAU, JOANET, IGNASI, MERCEDES, *y* ROSA.

MERCEDES (*Sempre ab «impertinentes»*)

Vaja, senyors, fàssintme el favor de seure y escoltar que'ls hi preparo una sorpresa.

IGNASI

Una sorpresa?

ROSA

De què's tracta?

MERCEDES (*ab l'original*)

De la meva novela.

IGNASI

Santa paraula!

JOSEPH (*a Lluis*)

Ja hem rebut!

MERCEDES

He volgut que vostès ne disfrutessin les primicies, avans de donarla a la estampa.

ROSA

Vostè es massa amable, donya Mercedes.

RIMBAU

Escoltarem ab molt gust.

MERCEDES

Apa, seguin, seguin que's fa tart.

IGNASI

Jo passejantme escolto més bé. Després de menjar m'he de moure.

(*Ignasi y Lluis se passejan. Mercedes a la taula de centre. Rimbau y Rosa en els sillons. Joseph y Joanet en els balancíns.*)

MERCEDES (*fullejant*)

Se tracta d'un marit y muller que s'han casat per conveniencia, però no s'estiman. Ell es un home de caràcter violent, gelós y malpensat. Ella es una dona somniadora, enamorada de la bellesa artística y adoradora fervent de totes les idees noves. Resignada ab la seva sort, es fidel al seu marit, cumpleix ab els seus debers d'esposa y soporta heròicament la seva situació... Però està boijament enamorada de l'ideal.

IGNASI

Un amich de la casa?

MERCEDES

No, senyor, no: de l'ideal... d'una cosa abstracta... imaginaria.

IGNASI

Ah, ja!

MERCEDES

Ella havía somniat un home carinyòs, dòcil, ilustrat.

JOSEPH

Una mena de Joseph Comas... dígaho clar.

RIMBAU (*picat*)

Vaja, senyor Joseph, no comensi.

IGNASI

Deixi dir, deixi dir, y escolti.

MERCEDES

Ella s'havía imaginat un marit que la comprenguès y's trova enllassada a un home materialista, aspre y barroer. D'aquí'l desvío que ella sent per ell, y la passió ideal que's desperta en el cor de la pobra Rosalía. Arturo, el marit, se'n adona, y comensa pera la infelís Rosalía un verdader calvari. El primer capítol de la novela se limita a exposar aquesta si-

tuació. El passarem per alt y comensarem en el segon, en que'l marit demana explicacions de la seva conducta a la desventurada muller. (*Lleigeix:*) «En una apacible y luminosa mañana del mes de Mayo; de este mes fecundo en flores y colores; de este mes en que la naturaleza estalla en perfumes...»

IGNASI

Ah, es en castellà?

MERCEDES

Naturalment. Hi ha delicadeses que en català no's poden dir.

JOSEPH (*picat*)

Don Ignasi, no interrompi.

MERCEDES

«...En que la naturaleza estalla en perfumes embriagadores que despiertan en los corazones amantes los más tiernos y puros sentimientos. Rosalía, sentada ante su artístico «secreter» escribía apasionadamente, á juzgar por el brillo de sus límpidos ojos en los que titilaba una perla de ternura próxima a rodar por las aterciopeladas mejillas de la hermosa víctima.»

IGNASI, RIMBAU Y ROSA

Molt bé!

MERCEDES

«De pronto abrióse bruscamente la puerta del tocador y apareció la grave figura de Arturo. Frío y sereno dirigióse á Rosalía:

—Señora—la dijo—¿Podré saber á quién escribís a estas horas?

—Arturo—respondió humildemente Rosalía.

—Es un secreto que debéis respetar.

—Si no me unieran á vos lazos indisolubles, señora, respetaría indudablemente este secreto; pero desgraciadamenie mi derecho á

conocer el contenido de este papel es indiscutible y exigo conocerlo.

—Oh... imposible—balbuceó Rosalía.—Además de que no tiene para vos ninguna importancia.

—Si no la tiene ¿còmo lo ocultáis con tanto empeño?—exclamó Arturo con voz irritada.

—Porque...»

(*Don Ignasi fa senyes a Joanet pera que'l segueixi y se'n va cap a la porta.*

JOSEPH

Ahont va, don Ignasi? Esperat, noya, que don Ignasi se'n va. Vagi, vagi, ja l'esperarem.

MERCEDES

Si, si; no portem cap presa.

IGNASI (*sofocat*)

No, si no me'n vaig. Continuhi, continuhi!

MERCEDES

«Porque... las mujeres tenemos nuestros secretos que ni aun á nuestros esposos debemos revelar.

En este caso—rugió Arturo—sabré obligaros á ello—Y lanzándose furioso sobre Rosalía le arrebató de las manos el terrible papel y leyó. Rosalía dió un grito ahogado y cayó en el pavimento. Arturo se tornó lívido, pasó la mano sobre su frente sudorosa y mesándose los cabellos...» (*Joseph estornuda*) Jesús!

JOSEPH

Gracies.

MERCEDES (*mirant ab rabia a Joseph*)

«Jesús... exclamó. Mis sospechas eran ciertas! No me engañaba! Ah, pero sabré vengarme. Yo averiguaré quién es el criminal... Oh, sí, lo averiguaré y le mataré como á un perro rabioso. Lo exige mi honra—Y blandiendo el

terrible papel en la diestra, rugió desesperado —Ahora... a obrar!»

RIMBAU

Está molt bé.

LLUIS

Molt bé, donya Mercedes.

MERCEDES

Els hi agrada?

IGNASI

Molt, molt. Hi ha molta naturalitat y, sobre tot, el llenguatge es florit.

JOSEPH

No veu que això passa el mes de *Mayo*?

MERCEDES

Ella al tornar en sí y veures compromesa, tem el furor del seu marit y se'n và, però al ser a la porta, trova a Arturo que torna y'l deté. Aleshores se desenrotlla una escena violenta y... (*don Ignasi fa senyes altre cop a Joanet y se'n va a la porta.*)

JOSEPH

Esperat, noya, que don Ignasi té alguna necessitat. Vagi, home, vagi, ja l'esperarèm!

IGNASI

Tornèmhi! Si no he d'anar enlloch Qué es tossut!

JOSEPH

Com que'l veig tant violent y no's mou de la porta!

IGNASI

Y, ademés, per mí no ha de suspendre la lectura. (*Rimbau està violent*).

JOSEPH

Còm que no? Per vostè's fa la festa: no'n caldría d'altra.

MERCEDES

Com deya, se desenrotlla una escena violenta y ell acaba per pegarli.

JOSEPH (*a Lluis apart*)

Ni que volgués ser arquitecte!

MERCEDES

Finalment, Rosalía, trova manera de sortir de casa seva y abandonar a aquell marit tirà que tantes hores amargantes li ha donat. El capítol quart tracta de la fugida. (*llegeix*)

«Al salir de la casa, Rosalía anduvo á la ventura. Cruzó la plaza de la Concordia, siguió por la calle de Suresnes, atravesó la de Hauteuil, pasó la Barrera de Italia, y ante las vetustas gradas de la soberbia Magdalena, se detuvo anhelante. ¡Lloraba!» Hm!... (*el senyor Joseph, caragola un cigarret.*) Hm!... Ay, cada dia m'hi veig menos.

JOSEPH

Els impertinents te fan nosa.

MERCEDES

Els impertinents sempre'n fan de nosa.

JOSEPH

No hi ha com no gastarne. (*aprofitant aquesta distracció del senyor Joseph, Ignasi fa senyes a Joanet y els dos fan mutis.*)

MERCEDES

«Lloraba, sí, lloraba... Una fina lluvia barnizaba la calle en la que oscilaba la incierta luz de los faroles...

ESCENA XIII

JOSEPH, LLUIS, RIMBAU, MERCEDES *y* ROSA

JOSEPH

(*s'adona del mutis d'Ignasi y Joanet.*)
Al últim me l'ha fregida!

MERCEDES

«De pronto sus piernas flaquearon, nubláronse sus ojos y cayó desvanecida sobre las losas de la acera. Cuando volvió en sí hallóse en una habitación ricamente alhajada, y tendida en un lecho de finísimo palo rosa. (*Joseph dissimuladament fa mutis.*)

ESCENA XIV

LLUIS, RIMBAU, MERCEDES *y* ROSA

MERCEDES

¿En dónde estaba? Una idea horrible cruzó por su exaltada mente. No, no podía ser... Sería demasiado infortunio... Si uno de tantos jóvenes libertinos como hay en París la hubiera recogido y?... Oh! no, no quería ni pensarlo. (*Lluis dissimuladament fa mutis.*)

ESCENA XV

MERCEDES, RIMBAU *y* ROSA

MERCEDES

De pronto abrióse el ancho cortinon del centro y apareció un jóven alto, gallardo, de poblada cabellera rubia y mirada penetrante. Al apercibirse del joven, Rosalía dió un grito desgarrador y volvió á desmayarse... En aquel joven apuesto había reconocido á un ideal!»

ROSA (*inquieta*)

Ja'm dispensarà, donya Mercedes. (*mutis*)

MERCEDES

Fassi, fassi.

ESCENA XVI

RIMBAU *y* MERCEDES

MERCEDES

Be, que'ls hi sembla?

RIMBAU

A mí molt bé... però... miri: tots se'n han anat!

MERCEDES

Y are? Què passa?

RIMBAU

No ho se... no ho sé... Dispensi: torno desseguida *(mutis)*.

ESCENA XVII

MERCEDES

Y ara? M'han deixat sola... Quína manera de correspondre a la meva deferencia! (*Plega la novela*). De qui m'extranya més es de don Ignasi: el creya més ilustrat.

ESCENA XVIII

MERCEDES, JOSEPH *y* LLUIS

MERCEDES (*violenta*)

Ahont eres?

JOSEPH

A sentirho d'un tros lluny que fa molt més efecte.

MERCEDES

Poca solta!

LLUIS

Es una broma, donya Mercedes.

ESCENA XIX

MERCEDES, JOSEPH, LLUIS, RIMBAU *y* ROSA

RIMBAU

Dispensi, donya Mercedes, dispensi. A casa avuy no s'està pera res.

ROSA

Perdònins, donya Mercedes.

MERCEDES

Ja'm faig càrrech de tot, ja'm faig càrrech de tot. Llegirem un altre dia.

ROSA

Si, un dia que estiguem més tranquils.

RIMBAU

Ab això del noy, a casa no hi ha tranquilitat... y aquestes coses de qüestió d'escriure volen calma... sab?... Dispènsins...

ESCENA XX

MERCEDES, JOSEPH, LLUIS, RIMBAU, ROSA, IGNASI *y* JOANET

IGNASI

Aquet cop si que no me l'esperava

ROSA

Què hi ha?

RIMBAU

Què passa?

MERCEDES

Què té, don Ignasi?

IGNASI (*a Rimbau*)

Senyor Francisco: vostè va encomanarme una missió delicada vora del seu fill. Donchs bé: vinch a dirli que les meves gestions han fracassat, y no sols això, sino que may m'hauría pensat trovar en en Joanet tanta... tanta...

JOSEPH

Arrogancia...

IGNASI

Si, senyor, arrogancia y... fins falta de respecte y tot, a mí... a mí, que com qui diu l'he vist neixe!

JOANET

Això no li donava dret de parlarme com m'ha parlat.

RIMBAU (*molt exitat però contenintse*)

Es dir que t'has atrevit a faltar al respecte a don Ignasi que en aquells moments me representava a mí?

JOANET

Es que m'ha parlat d'un modo...

ROSA

Fill meu, calla!

RIMBAU

Donchs bé: al cap som. Joanet (*solemne*). O renuncies desd'ara a tots els teus projectes d' estudi y't tanques a la botiga, o te'n vas de casa.

ROSA

Jesús!

MERCEDES

Qué diu ara?

IGNASI

Axís se fa!

JOSEPH

Calli vostè, Salomón de suro.

RIMBAU

Ja ho he dit. O a la botiga o al carrer: Tria!

ROSA

Verge Santa!

MERCEDES

Reportis, senyor Francisco.

JOSEPH

Senyors, procedím ab calma y'ns entendrem. Noy: t'han donat a triar. Tría!

JOANET (*decidit*)

A la botiga... may!

RIMBAU

Donchs al carrer... y't deshseredo.

JOSEPH

Això del carrer ho trovo molt fort.

RIMBAU

Què vol dir?

JOSEPH

Que vostè podrà treure al fill de casa, però al carrer no hi quedarà: se'n vindrà a casa meva.

MERCEDES

Joseph!

JOSEPH

Ara calla que parlo jo. Si senyors: a casa meva. Les noveles van en nom de la dona, però'l pis, gracies a Deu, encara va en nom d'un servidor.

RIMBAU

Vostè me'l acaba de perdre!

JOSEPH

S'equivoca: l'acabo de recullir.

IGNASI

Es que recullirlo es pèrdrel!

JOSEPH

Vostè y jo no'ns avindríem.

IGNASI

Perque vostè pensa malament.

JOSEPH

Y vostè no pensa que's pitjor.

MERCEDES

Joseph calla!

JOSEPH

Prou Joseph y prous romansos. Un día o altre l'havía de fer un cop d'home: ja t'ho podía haver dit aquell aucellet que t'ho diu tot. (*A don Ignasi*). Si vostè hagués pensat un xich hauría comprès la justicia de les pretensions d'en Joanet y ab la influencia que exerceix

sobre'l senyor Francisco, li hauria fet veure la rahò, y les coses no haurían arribat al punt que han arribat.

IGNASI

Això vol dir que jo no he procedit prou bé!

JOSEPH

Això mateix: veig que encara enten les coses.

RIMBAU

Senyor Joseph!

IGNASI (*sofocat*)

Vostè m'insulta!

MERCEDES

Que ha de durar gaire?

JOSEPH

Tot just comenso. (*a Ignasi*) Jo no sé si l'insulto o no, però lo que li asseguro es que vostè, sens dubte per ignorancia, no ha procedit com debía.

IGNASI

Jo he secundat els propòsits del senyor Francisco, perque'l senyor Francisco es pare!

JOSEPH (*per Rosa*)

Y «això» que no es rès? Còm se coneix que vostè no es mare! (*irònich*)

RIMBAU

Y quí més que'l pare pot voler al fill.

JOSEPH

La mare! Per això vostè y ella no s'avenen, perque ella pensa ab el fill y vostè, sense adonarsen, confón el fill ab la botiga!

RIMBAU

Senyor Joseph!

JOSEPH

No s'enfadi, senyor Francisco, que aquesta es la veritat. Vostè es un home de bé, actiu,

treballador, una pedra important del edifici social. Perteneix a un gremi respectable baix tots conceptes... però s'ha endurit en el negoci y té una mitja cana als ulls que no li deixa veure rès. Pera vostè el mon es una botiga, la vida una herencia y no té altres ilusions que la de trovar clients que paguin bé. Perque s'ha estimat més arreconar mitg ral que fumar un puro, se creu haber tingut la virtut de no fumar. Això es equivocat, senyor Francisco. Les virtuts quan se practiquen sense esfors y exageradament gairebé son vicis.

RIMBAU

No les entench jo, les seves màximes!

JOSEPH

Y ca, ha d'entendre... Si les entengués ja ja no sería botiguer... d'aquesta mena!

RIMBAU

Acabem d'un cop. M'agraden les coses clares. Noy, te'n vas o't quedes?

JOANET

Me'n vaig, pare, me'n vaig perque vostè'm treu... Mare!

ROSA

Fill del meu cor... me maten!

JOSEPH

Deixi estar, senyora Rosa. Vostè veurà a en Joanet sempre que vulgui.

RIMBAU

Còm? Li prohibeixo que'l vegi may més.

JOSEPH

Sempre que ella vulgui: ho repeteixo.

JOANET

Si que la veuré!

RIMBAU

Vèsten! T'ho mano!

JOSEPH

Mani, home, mani. Ditxós manar! Però, pensi que ja s'ha acabat l'imperi del despotisme. Ara'ls que han de manar manan, peró'ls que han d'obehir acostumen a fer lo que'ls hi sembla.

ROSA

Joanet! (*l'abrassa*).

RIMBAU

Trayèumel del davant... No'l vuy veure!

IGNASI

Vàgintsen, vàgintsen!

MERCEDES

(*fora de si a Joseph*)

Al últim has sortit ab la teva. Has ben tret el geni, peró't recordaràs de mí!

JOSEPH (*fort*)

Mira!... no m'exaltis més. Au: a fer...

LLUIS

Senyor Joseph!

MERCEDES

Què?

RIMBAU

Y ara!

IGNASI

Què diu? (*Confusió, Joseph alsa'ls brassos, imposa silenci y diu calmosament:*)

JOSEPH

Noveles, senyors, noveles!

TELÓ

Advertencia als Srs. Directors

En les escenes XII, XIII, XIV, XV, del acte segón ha de cuidarse, sobre tot, el moviment escènich. La agitació den Rimbau, l'interès de don Ignasi en endursen a en Joanet, els esforsos del senyor Joseph pera impedirho, la alegría mofeta den Lluiset, y'l neguit de la Rosa, han d'ocupar constantment la atenció del públich, fins al extrem de que aquest ha d'oblidarse per complert de donya Mercedes. Els mutis han de ser molt dissimulats y a temps.

En el final, quan el senyor Joseph diu a donya Mercedes:—*Mira!... no m'exaltis més... Au: a fer...* —tots l'han d'interrompre molt a temps.

BIBLIOTECA "DE TOTS COLORS"

	Pessetes	
La llàntia del odi, tragedia en quatre actes, per Gabriele d'Annunzio. Traducció de Salvador Vilaregut . . .	2	
La fortuna boja, comedia en quatre actes, per Joseph Morató	2	
Papà ministre, drama en tres actes, per Gerolamo Rovetta. Traducció de Narcis Oller.	2	
¡Por! comedia en un acte, per Felix Duquesnel. Adaptació de Narcis Sicars y Salvadó (agotada)		50
Els mestres contistes. Volum primer. (Ivan Tourgenieff, Hégésippe Moreau, Eça de Queiroz)	1	
La campana submergida, rondalla escénica en cinch actes, per Gerhart Hauptmann. Traducció de Salvador Vilaregut	2	
Les ales de cera, comedia en dos actes, per Manel Folch y Torres. . . .	1	50
Cor delator, monòlech, per Edgar Poe. Narració extraordinaria adaptada a la escena per A. Albert Torrellas. .		25
L'assumpció de Hannele Mattern, drama d'ensomni en dos actes, per Gerhart Hauptmann.	1	50
Els pobres menestrals, obra en tres actes, per Adrià Gual	2	
Els mestres contistes, Volum segón. (Conan Doyle, Catulle Mendés) . .	1	

	Pessetes
Els picarols, rondalla de l'Alsacia en tres actes, per Erckmann-Chatrian. Traducció de Salvador Vilaregut. .	2
Joventut de Príncep, comedia en cinch actes, per Wilehlm Meyer Forster. Traducció de Carles Costa y Joseph María Jordá.	2
Gent d'ara, comedia en dos actes, per Eduard Coca y Vallmajor	1 50

EN PREPARACIÓ

Un cop de vent.

A la memoria del meu germà
Joan de la Creu.

L'Autor.